

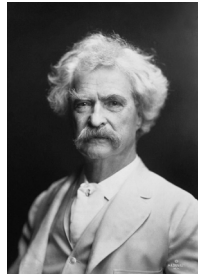

Kamil Lhoták
ilustrace

Mark Twain
Dobrodružství
Toma Sawyera

O knize

„Kouzlo knihy tkví v nedefinovatelném spojení prostoty a básnivosti a přitahuje především mistrovským zpodobením čehosi nevyčísitelného v obrazech všech hlavních nebo jen mihnuvších se postav“; napsal o tomto klasickém díle americké literatury Radoslav Nenaďal. **The Adventures of Tom Sawyer** (1876, **Dobrodružství Toma Sawyera**, č. poprvé asi 1900) je vyprávěním o dětech, které se stalo oblíbenou četbou dětí i dospělých. Teprve ti ocení autorovu charakteristiku chlapeckých hrdinů s jejich nevyčerpatelnou vynalézávostí a energií, občasnou pošetilostí a zbrklostí, směsicí naivity a bystrozraku. K romantiku Sawyerovi, vychovávanému laskavou, ale bigotní tetou, a vykutálenému Finnovi se druží uprchlý otrok Jim a jejich očima čtenář sleduje pro chlapce tak přitažlivou řeku i venkovskou společnost počestných usedlíků a nebezpečných vyvrhelů. Poklidný život maloměsta chlapce ubíjí, proto se snaží rozptýlit nudu všelijakými lumpárnami. Při jednom nočním výletu se stanou svědky vraždy – a dobrodružství může začít.

O autorovi

Mark Twain (*vlastním jménem Samuel Langhorne Clemens, 30. listopadu 1835, Missouri, Florida – 21. dubna 1910, Redding, Connecticut*) byl americký spisovatel a humorista.

Vyrůstal v městě Hannibal v Missouri, které později poskytlo předobraz pro dějiště jeho nejznámějších knih *Dobrodružství Toma Sawyera* a *Dobrodružství Huckleberryho Finna*. Vyučil se tiskařem, pracoval také jako sazeč a přispíval články do novin svého staršího bratra Oriona. V letech 1857–1861 pracoval jako kormidelník na řece Mississippí. Poté se vydal na západ, aby se připojil k Orionovi. V těžbě zlata neuspěl a tak se obrátil k žurnalistice.

Jako novinář napsal humornou povídku *Slavná skákající žába z okresu Calaveras*, která se stala velmi populární a přitáhla k němu pozornost. Dobře přijaty byly také jeho cestopisy. Dosáhl velkých úspěchů jako spisovatel a řečník, jeho vtíp a satira získaly uznání kritiků a kolegů a stal se přítelem mnoha vlivných osobností.

Chyběla mu finanční prozíravost, a ačkoli vydělal knihami a přednáškami hodně peněz, promarnil je v různých podnicích (zejména v projektu Paigeova sázecího stroje) a musel vyhlásit úpadek. S pomocí Henry Huttlestona Rogerse nakonec své finanční problémy překonal. Usilovně pracoval, aby splatil všechny dluhy v plné výši, i když k tomu po vyhlášení úpadku již nebyl nucen.

Mark Twain se narodil čtrnáct dní poté, co se na obloze objevila Halleyova kometa. V roce 1909 řekl: „Přišel jsem na svět s kometou. Za rok se má vrátit a myslím, že s ní opět odejdu. Bylo by to největší zklamání v mém životě, pokud by to tak nebylo.“ Zemřel skutečně během jejího dalšího průletu kolem Země.

(Zdroj: wikipedia)

Bibliografie

- (1867) The Celebrated Jumping Frog of Calaveras County
- (1869) ***Našinci na cestách*** (Innocents Abroad), (cestopis)
- (1871) Autobiography and First Romance
- (1872) Roughing It
- (1873) The Gilded Age: A Tale of Today
- (1875) Sketches New and Old (povídky)
- (1876) Old Times on the Mississippi (non-fiction)
- (1876) ***Dobrodružství Toma Sawyera*** (The Adventures of Tom Sawyer)
- (1877) A True Story and the Recent Carnival of Crime (povídky)
- (1878) Punch, Brothers, Punch! and other Sketches (povídky)
- (1880) A Tramp Abroad (cestopis)
- (1880) 1601: Conversation, as it was by the Social Fireside, in the Time of the Tudors
- (1882) ***Princ a chudás*** (The Prince and the Pauper)
- (1883) ***Život na Mississippi*** (Life on the Mississippi), (non-fiction)
- (1884) ***Dobrodružství Huckleberryho Finna*** (Adventures of Huckleberry Finn)
- (1889) ***Yankee z Connecticutu na dvoře krále Artuše*** (A Connecticut Yankee in King Arthur's Court)
- (1892) The American Claimant
- (1892) Merry Tales (fiktivní příběhy)
- (1893) ***Milionová bankovka a další příběhy*** (The £1,000,000 Bank Note and Other New Stories)
- (1894) ***Tom Sawyer na cestách*** (Tom Sawyer Abroad)
- (1894) Pudd'nhead Wilson
- (1896) ***Tom Sawyer detektivem*** (Tom Sawyer, Detective)
- (1896) Personal Recollections of Joan of Arc
- (1897) How to Tell a Story and other Essays (eseje)
- (1897) Following the Equator (cestopis)
- (1900) The Man That Corrupted Hadleyburg
- (1901) Edmund Burke on Croker and Tammany (politická satira)
- (1902) A Double Barrelled Detective Story⁴
- (1904) A Dog's Tale
- (1905) King Leopold's Soliloquy (politická satira)

- (1905) The War Prayer
- (1906) The \$30,000 Bequest and Other Stories
- (1906) What Is Man? (esej)
- (1907) Christian Science (non-fiction)
- (1907) A Horse's Tale
- (1907) Is Shakespeare Dead?
- (1909) Captain Stormfield's Visit to Heaven
- (1910) Letters from the Earth (vydáno posmrtně)
- (1916) *Tajemný cizinec* (v roce 1916 byla vydána verze upravená Albertem Painem, v roce 1969 vyšlo kritické vydání podle původních rukopisů)
- (1924) Mark Twain's Autobiography (non-fiction, vydáno posmrtně)

**Mark
Twain**

**Dobrodružství
Toma
Sawyera**

ilustrace
Kamil Lhoták

Mark Twain
Dobrodružství Toma Sawyera

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla, a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout z portálu nebo v aplikaci. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření, je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce částí nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Všechna práva vyhrazena.

Tato publikace ani její část nesmí být publikována, uchovávána v rešeršním systému nebo přenášena jakýmkoli způsobem (včetně mechanického, elektronického, fotografického či jiného záznamu) bez předchozího souhlasu nakladatelství.

No part of this may be reproduced in any form or by any electronic or mechanical means including information storage and retrieval systems, without permission in writing from the author. The only exception is by a reviewer, who may quote short excerpts in a review.

© František Gel – dědicové c/o DILIA, 1996
Illustrations © Kamil Lhoták – dědicové, 2015
© Carpe diem, 2015

www.carpe.cz
Made in Moravia, Czech Republic, EU

ISBN 978-80-7487-087-3 (pdf)
ISBN 978-80-7487-088-0 (epub)

*Tuto knihu
s láskou
věnuji
své ženě*

AUTOR

PŘEDMLUVA

Většina dobrodružných událostí, zaznamenaných v této knize, se skutečně přihodila; několik jsem jich zažil sám, ostatní zažili jiní chlapci, moji spolužáci. Huck Finn je kreslen podle skutečné předlohy. Tom Sawyer také, jenže nikoliv podle jednoho určitého modelu. Tom Sawyer je kombinací[1] charakteristických[2] znaků tří chlapců, jež jsem znal, a patří tudíž do skupiny staveb ve smíšeném slohu.

Podivné pověry, o nichž se zmiňuji, byly skutečně obecně rozšířeny mezi dětmi a otroky na Západě v době, kdy se tento příběh odehrává – tedy před třiceti čtyřiceti lety.

Ačkoliv moje kniha byla napsána především k pobavení chlapců a děvčat, doufám, že se jí proto nebudou vyhýbat muži ani ženy. Neboť součástí mého plánu bylo osvěžit dospělým v milé paměti, jací kdysi sami byli, jak smýšleli, mysleli a mluvili a do jakých roztodivných věcí se občas pouštěvali.

Hartford 1876

Autor

KAPITOLA 1

„Tome!“

Žádná odpověď.

„Tome!“

Žádná odpověď.

„Kam se ten chlapec jenom mohl podít? Tak, Tome!“

Stará paní si stáhla brýle a rozhlédla se přes ně po pokoji; pak si je nastrčila na čelo a dívala se zpod brýlí. Málokdy nebo nikdy se *skrže* ně nedívala po tak všedním předmětu, jako je chlapec, neboť to byly její parádní brýle, chlouba jejího srdce, a byly na podívanou, nikoliv na dívání – kolečky od sporáku byla by viděla stejně dobře. Stará paní vypadala chvíli bezradně a řekla ne hněvivě, ale přece dost hlasitě, aby to slyšel nábytek: „To nic. Ale počkej, až tě chytím. Já...“

Větu nedokončila, neboť v tu chvíli už byla sehnutá a šťárala smetákem pod postel, a tak potřebovala všechn dech, aby dodala šťouchancům důrazu. Nevyšťárala nic, jenom kočku.

„To svět neviděl, co si ten chlapec dovoluje!“

Šla k otevřeným dveřím, postála v nich a dívala se ven mezi popínavá rajčata a bující durmanový plevel, jež tvořily zahradu. Tom nikde. Pozvedla hlas do výšky vypočtené na daleký donos a zahoukala:

„Tó-ó-ómééé!“

Něco se za ní šustlo a stará paní se obrátila ještě právě včas, aby mohla chytit chlapce za šos kabátu a zarazit jeho útek.

„Tady jsi! Také jsem si mohla vzpomenout na spíž. Cos tam dělal?“

„Nic.“

„Nic? Podívej se na své ruce a podívej se na svá ústa. Od čeho jsou?“

„Já nevím, teto.“

„Ale já vím. Zavařenina to je. Stokrát jsem ti řekla, že s tebe stáhnou kůži, budeš-li mi chodit na zavařeninu. Podej mi rákosku.“

Rákoska se vznášela ve vzduchu – nebezpečí bylo zoufalé.

„Jejda! Za vámi, tetičko, za vámi!“

Stará paní se otočila jako na obrtlíku, shrnula si sukně ohrožené neznámým nebezpečím a chlapec se dal na útěk, vyšplhal se na vysoký plot a zmizel za ním. Jeho teta Polly překvapením na chvílečku ustrnula a pak propukla ve shovívavý smích.

„Vem ho nešť! Cožpak se jakživa ničemu nenaučím? Už se mně navyváděl tolik kousků, že bych si na něho opravdu mohla dávat lepší pozor! Ale staré hlupačisko je nejhorší hlupačisko. A starého psa novým kouskům nenaučíš, jak se říká. Ale ty má svatá dobroto, on ty svoje triky nikdy dvakrát neopakuje, a jak má člověk vědět, co vyvede zas nového? Vypadá to, jako by přesně věděl, jak dlouho mě může trápit, než se dopálím, a ví, že muže-li mě minutku zabavit nebo dokáže-li mě rozesmát, že ho pak už nemůžu ani plácnout. Pámbůh ví, že vůči chlapci nekonám svoji povinnost, a to je svatá pravda. Kdo zdržuje metlu svou, nenávidí syna svého[3], jak říká Písmo. Vrším hříchů a odplatu na nás oba, dobře to vím. Je plný Belzebuba[4], ale ty má svatá dobroto, je to nebožky mé vlastní sestry chlapec, chudinka malinká, a já jaksi nemám srdce ho bít. Po každé, když mu něco nechám projít, svědomí mě tolik hryže, a po každé, když ho plácnu, mé staré ubohé srdce málem puká. Inu inu, člověk narozený z ženy jest krátkého věku a plný lopotování[5], jak praví Písmo, a už to takové bude. Dnes odpoledne jistě půjde za školu a mně nezbude, než abych ho za trest nechala zítra pracovat. Je to ukrutné, nutit ho, aby pracoval v sobotu, když všichni hoši mají volno[6], ale Tom nenávidí práci víc než všechno na světě a já prostě musím vůči němu konat svou povinnost, sice budu zkázou toho dítěte.“

Tom ovšem za školu šel a měl se náramně dobře. Domů přišel taktak včas, aby mohl pomoci Jimovi – černošskému chlapci – nařezat na zítřek dříví a naštipat před večeří třísky – totiž, přišel včas, aby měl ještě kdy vypovědět Jimovi svá dobrodružství, zatímco černošek konal tři čtvrtiny práce. Tomův mladší bratr (přesněji řečeno nevlastní bratr) Sid byl se svým úkolem (sbíráním třesek) již hotov, neboť to byl hoch tichý, bez dobrodružných a darebných spádů: Zatímco Tom jedl večeří a v příhodných chvílích kradl cukr, kladla mu teta Polly otázky lstivé a velmi zákeřné, neboť na Toma líčila a chtěla ho chytit do tenat[7] zhoubných přiznání. Jako mnoho

jiných prostých duší lichotila si i teta Polly sebeklamným přesvědčením, že má mimořádné nadání pro úskočnou a tajuplnou diplomacii[8], a libovala si v nejprůhlednějších léčkách, jež pak považovala za vrcholné výkony a zázraky nejničemnější rafinovanosti[9]. Povídá: „Bylo notně teplo ve škole, Tome, vid’?“

„Ano, prosím.“

„Bylo hrozné teplo, vid’?“

„Ano, prosím.“

„Nechtělo se ti jít se koupat, Tome?“

V Tomovi trošinku hrklo – nemilé podezření mu problesklo hlavou.

Podíval se pátravě na tetu Polly, ale její tvář mu nic nepověděla. Proto řekl:

„Ne, prosím – totiž ani ne moc.“

Stará paní vztáhla ruku, sáhla na Tomovu košili a řekla:

„Ale nejsi ani moc uhřátý.“

Blažilo ji vědomí, že zjistila, že košile je suchá, aniž kdo věděl, že právě toto zjištění bylo účelem manévru. Netušila arci, že Tom už přece jen vystihl, odkud vítr vane. Proto také sáhl k bezpečnostnímu opatření proti případnému dalšímu tetinu tahu.

„Některí z nás jsme si pumpovali vodu na hlavu – mám ji ještě mokrou. Vidíš?“

Tetu Polly zamrzelo, že přehlédla tento detail[10] nepřímého důkazu a že se jí tah nepovedl. Potom ji osvitilo nové vnuknutí:

„Tome, když jste si pumpovali vodu na hlavu, nemusel sis rozpárat límec, který jsem ti přišila? Rozepni kabát!“

Stín znepokojení z Tomovy tváře zmizel. Rozepjal kazajku. Límec byl bezpečně přišitý.

„I k šlaku! No tak zmiz! Já jen chtěla vidět, zda jsi nebyl za školou a zda ses nešel koupat. Ale to nic. Popálené dítko se ohně bojí, jak se říká. Jsi lepší, než si člověk myslí. *Tentokrát.*“

Zpola se mrzela, že její prohnanost neuspěla, zpola se radovala, že Tom alespoň jednou nějakým řízením náhody byl hodný chlapec.

Ale Sidney řekl:

„Tak se mi všechno zdá, že jste jeho límec sešila bílou nití. Ale teď je sešitý černou.“

„Ovšem že jsem ho sešita bílou nití! Tome!“

Leč Tom nečekal na další vývoj událostí. Když mizel dveřmi, ještě řekl:

„Sidáčku, tohle ti osladím.“

V bezpečí Tom kriticky prohlédl dvě jehly, zabodnuté pod klopou kabátu a – omotané nitěmi. Kolem jedné byla nit bílá, kolem druhé černá. Řekl:

„Jakživa by si toho nebyla všimla, nebýt Sida. Kat aby to spral! Jednou šije bílou nití, podruhé černou. Kryndypindy, proč se nedrží jedné barvy – kdo se v tom má vyznat? Ale se Sidem si to vyřídím, na to může dát krk. Já ho naučím!“

Tom nebyl vzorným košíčkem městyse. Ale vzorného hošíčka velmi dobře znal – a nenáviděl.

Do dvou minut nebo ještě rychleji na všechny své starosti zapomněl. Ne proto, že by jeho starosti byly třeba jen o poznání méně těžké nebo méně trpké, než jsou muži starosti muže, ale proto, že nad starostmi nabyt vrchu a starosti z jeho mysli vypudil mocný nový zájem – stejně jako muž zapomene na své neštěstí ve vzruchu nových podnikání. Novým Tomovým zájmem byla cenná novinka v oboru hvízdání, kterou získal od kteréhosi černocha, a už se nemohl dočkat, až ji bude moci cvičit v nerušeném ústraní. Bylo to zvláštní, jakoby ptačí švitoření, jakési trylkování způsobené tím, že se při hvízdání melodie jazyk v krátkých přestávkách dotýká patra. Čtenář si patrně vzpomene, jak se to dělá, byl-li kdy chlapcem. Pílí a úsilím Tom záhy přišel věci na kloub a kráčel ulicí a ústy plnými harmonie[11] a s duší plnou radosti. Bylo mu, jak asi je hvězdáři, když objevil novou oběžnici – leč pokud jde o sílu, hloubku a čirost radosti, byla převaha na straně chlapce, nikoliv na straně hvězdáře.

Letní večery byly dlouhé. Ještě nebyla tma. A najednou Tom přestal hvízdát. Zhlédl cizince – hocha o poznání většího, než byl sám. Přespolní – bez ohledu na věk a pohlaví – představoval v zapadlém městysi Saint Petersburgu mocnou pozoruhodnost. A tento chlapec byl kromě toho ještě dobře oblečený – dobře oblečený ve všední den. Bylo to prostě ohromující. Jeho čepice byla titěrná věčička, jeho upjatý kabát z modrého sukna byl nový a švihácký a totéž platilo o jeho dlouhých kalhotách. Měl boty, ačkoliv přece byl teprve

pátek. Měl dokonce i vázanku uvázanou z křiklavé stuhy. Cizí hoch vyzářoval velkoměstskou atmosféru[12], jež se zažírala do Tomových útrob. Čím déle Tom civěl na tento skvoucí zázrak, tím více ohrnoval nos nad takovým hejskovstvím a tím omšelejší mu připadala vlastní výstroj. Žádný z chlapců nepromluvil. Pohnul-li se jeden, pohnul se i druhý – ale jenom stranou, bočně v kruhu. Po celou dobu jeden nespustil oko s druhého a po celou dobu byli k sobě obráceni tváří v tvář. Konečně řekl Tom:

„Že bych tě přepral!“

„Povídali, že mu hráli.“

„Přepral bych tě.“

„Nepřepral bys mě.“

„Přepral.“

„Nepřepral.“

„Přepral.“

„A že ne.“

„A že jo!“

„A že ne!“

Tisnivá odmlka. Potom řekl Tom:

„Jak se jmenuješ?“

„Do toho ti nic není.“

„Když budu chtít, tak mi do toho *bude!*“

„Tak proč nechceš?“

„Jestli ještě řekneš popel, tak...“

„Popel, popel, popel! No a?“

„Ty si myslíš, bůhvíjak nejsi chytrý, vid’?“ Já bych si mohl dát jednu ruku uvázat na záda a druhou bych tě mohl zmydlit, kdybych chtěl.“

„Tak proč to neuděláš? Pořád jenom *říkáš*, že bys mohl.“

„Když si budeš se mnou zahrávat, tak to udělám.“

„Takových už jsem viděl – ó já.“

„Ty chytráku, ty si myslíš, kdovíco nejsi, vid’? To je ale čepice, co máš na hlavě!“

„Když se ti nelíbí, tak se na ni nedívej! O co, že mi ji neshodiš? Kdo to zkusí, ten si to vypije.“

„Jsi lhář!“

„A ty ještě větší!“

„Pereš se jenom hubou, ale jinak si netroufáš.“

„Ztrat' se odsud!“

„Povídám ti, nehraj si se mnou, nebo popadnu kámen a omlátím ti ho o hlavu.“

„Povídali, že mu hráli.“

„Uvidíš, že to udělám.“

„Tak proč to *neuděláš*? Proč jenom pořád *říkáš*, že to uděláš? Neuděláš to, protože máš strach.“

„Nemám strach.“

„Máš.“

„Nemám.“

„Máš.“

Další přestávka, další upřené pohledy, další boční kroužení jednoho kolem druhého. Teď stojí rameno proti rameni.

Tom řekl:

„Jdi odsud!“

„Co bych chodil! Jdi ty!“

„Nepůjdu.“

„*Já* taky ne.“

Tak tu oba stáli, rozkročmo, rameny proti sobě, a strkali se vši silou a civěli nenávistně jeden na druhého. Ale žádný z nich druhým nepohnul. Když už byli oba námahou uhřátí a rudí, oba opatrně přestali strkat a Tom řekl:

„Jsi zbabělec a štěně. Povím to na tebe svému velkému bratrovi. Ten tě může zmlátit malíčkem a já mu taky řeknu, aby to udělal.“

„Nevidáno! Já mám ještě většího bratra a ten je tak silný, že by mohl tvého bratra hodit tuhle přes plot.“ (Oba bratři byli výplody obrazotvornosti.)

„To je lež.“

„Kdo nevěří, ať tam běží.“

Tom udělal palcem nohy rýhu do prachu a řekl:

„Jestli přelezeš tuhle čáru, tak tě zmažu, že nebudeš vědět, čím jsi. A nehraj si se mnou!“

Nový chlapec čáru okamžitě překročil a řekl:

„Řekl jsi, že to uděláš – tak teď ukaž.“

„Necpi se na mě – a dej si pozor.“

„Řekl jsi, co uděláš – tak proč to neuděláš?“

„U všech všudy! Za dva krejcarey to *udělám*.“

Nový hoch sáhl do kapsy, vytáhl dva měďáky a výsměšně je Tomovi podával.

Tom praštil do ruky a měďáky spadly.

V mžiku se oba hoši váleli a zmítali v prachu, zaklesnutí do sebe jako kocouři. Chvíli, snad minutu, jeden druhému škubal a rval vlasy a šaty, jeden druhého škrábal a bil do nosu, a hoši se pokrývali špínou a slávou. Poznenáhlu se splet ztvárnila a z mlhy bitevní vřavy se vynořil Tom. Seděl rozkročmo na novém chlapci a bušil do něho pěstmi.

„Křikni dost!“ řekl Tom.

Chlapec však sebou jenom zmítal a snažil se vyprostit. Brečel – hlavně vzteky.

„Křikni dost!“ – a bušení pokračovalo.

Konečně cizinec ze sebe vypravil dušené „dost!“ Tom ho nechal vstát a řekl: „Po druhé budeš chytřejší. Dáš si lepší pozor, s kým si něco začínáš.“

Nový chlapec odcházel. Cestou si oprašoval šaty, vzlykal, popotahoval a občas se díval zpátky, při čemž potřásal hlavou a vyhrožoval Tomovi, co mu všechno udělá, „až ho nachytá po druhé“. Tom to kvitoval posměšky. Opouštěl bojiště v povznesené náladě; sotva byl obrácen zády, popadl nový hoch kámen, hodil jím, zasáhl Toma mezi lopatky a pak se otočil a uháněl jako jelen. Tom pronásledoval zákeřníka až domů a tak zjistil, kde bydlí. Oblehl a chvíli obléhal bránu, vyzýváje nepřítele, aby vylezl ven, nepřítel však se na něho jenom šklebil oknem a odmítal vyjít. Potom se objevila nepřítelova matka, nazvala Toma zlým, zpuštěným a sprostým dítětem a kázala mu odejít. Tak odešel; ale řekl, že si „svatosvatě“ na toho chlapečka „posvítí“.

Domů se dostal velmi pozdě večer, a když opatrně vlezl oknem do své světnice, zjistil, že padl do leče v podobě své tety; když teta spatřila stav jeho šatů, její odhodlání změnit sobotní volno v zajištění nucenou práci nabylo pevnosti skály.

KAPITOLA 2

Sobotní jitro nadešlo a celý letní svět zářil svěžestí a kypěl životem. Lidská srdce byla plna zpěvu; a bylo-li srdce mladé, píseň přetékala přes rty. Radost byla na každé tváři a pružnost v každém kroku. Rohovníky[13] byly v plném květu a jejich vůně sytila vzduch.

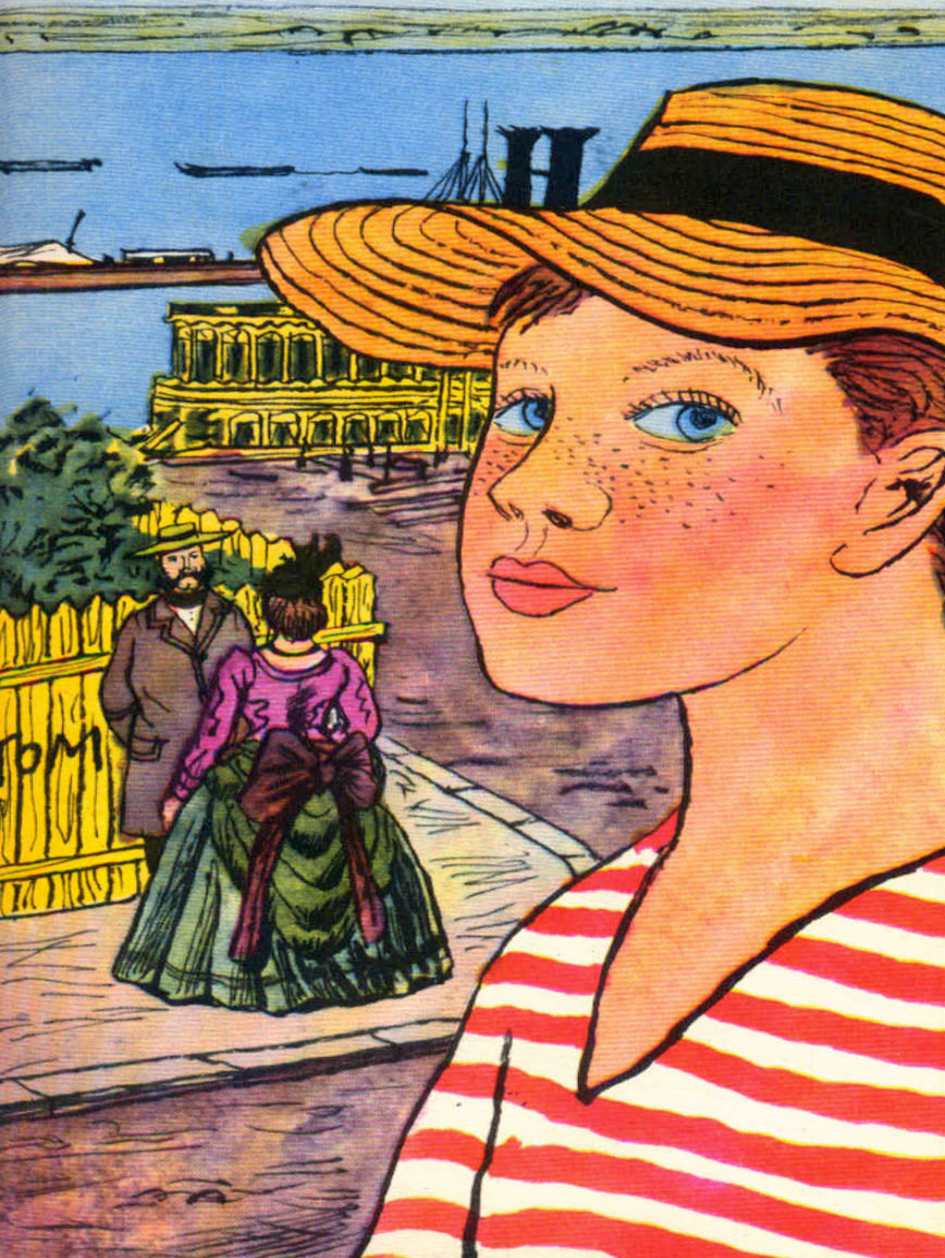
Vrch Cardiff Hill – za městysem a nad ním – se zelenal vegetací[14]. Byl právě dost vzdálený, aby budil dojem Kýžené země, snivé, pokojné, vábivé.

Tom se objevil na chodníku s putnou vápna a se štětkou na dlouhé násadě. Změřil pohledem plot a radost vyprchala ze světa a hluboká trudnomyslnost se snesla na jeho duši. Bezmála třicet metrů solidního prkenného plotu, vysokého přes půl třetího metru. Život byl najednou pustý a prázdný a bytí nesnesitelné břímě. S povzdechem namočil štětku a přešel jí nejvyšší prkno; opakoval postup; opakoval ho znova; srovnal bezvýznamný nabílený proužek s nedozírnou pevninou nenabíleného plotu a malátně usedl na bednu. Jim s plechovým vědrem v ruce vyhopsal z branky, zpívaje si „Děvčátko z Buffalo“. Jít pro vodu k obecní pumpě byla dříve v Tomových očích vždy práce odporná; teď mu to najednou tak nepřipadalo. Vzpomněl si, že u pumpy je vždycky parta. Chlapci a děvčata – bílé, hnědé a černé děti – tam postávali a zatímco čekali, až na ně dojde, odpočívali, vyměňovali hranička, hádali se, prali se nebo vyváděli nějaká alotria[15]. A pak si Tom vzpomněl, že – ačkoliv pumpa je jenom nějakých dvě stě padesát kroků od domu – Jim se s vodou nevracel nikdy dřív než za hodinu, a to ještě pro něho zpravidla musel někdo doskočit. Tom řekl: „Povídám, Jime, přinesu vodu a ty zatím trochu natírej.“

Jim potřásl hlavou a řekl:

„Nemůžu, pane Tom. Stará paní mi řekla, abych skočil pro vodu a abych se nikde nezastavoval a s nikým se nebavil. A ještě řekla, že pan Tom asi bude po mně chtít, abych bílil, s tak mi zvlášť nakázala, abych si hleděl svého, a řekla, že se *sama* postará, aby se bílilo.“

„Na to nic nedej, Jime. Ona má vždycky takové řeči. Dej sem to vědro – za minutku budu zpátky a ona se to vůbec nedozví.“

„Já si netroufám, pane Tom. Stará paní by mi utrhla hlavu – určitě by to udělala.“

„Teta! Ta přece nikomu nic neudělá, nejvýš člověka ťukne náprstkem do hlavy – a to je přece pro legraci. Hrozně mluví, ale mluvení nebolí – nebolí to, dokud nepláče. Jíme, dám ti kuličku. Dám ti velkou bílou kuličku!“

Jim začal kolísat.

„Velkou bílou kuličku, Jíme! A je to nádherná mramorová kulička.“

„Jejda, to je krásná kulička, jen co je pravda. Ale, pane Tom, já se hrozně bojím, stará paní...“

„A kromě toho, chceš-li, ukážu ti svůj bolavý palec.“

Jim byl jen člověk – návnada byla pro něho příliš silná. Postavil vědro, vzal kuličku a se soustředěným zájmem se sklonil nad palec nohy, zatímco Tom odmotával obvaz. V příští minutě Jim pelášil dolů ulicí s vědrem v ruce a s brněním v zádi, Tom energicky bílil a teta Polly opouštěla pole s bačkorou v ruce a s vítězoslavným výrazem v oku.

Leč Tomova energie nebyla trvanlivá. Začal přemýšlet o zábavném programu, který si na dnešek sestavil, a jeho utrpení se násobilo. Věděl, že za chvíli se tudy začnou trousit svobodní, neujařmení hoši, ubírající se na všelijaké slastné výpravy, a že si ho pro tu nucenou práci budou ukrutně dobírat; a už ta pouhá představa ho pálila jako oheň. Vytáhl z kapes všechny své pozemské statky a jal se je prohlížet. Byly to kousky hraček, kuličky a všelijaké trety; mělo to směnnou hodnotu, jež by snad mohla získat výměnou jinou práci, ale nebylo toho zdaleka dost, aby za to koupil třeba jen půl hodiny ryzí, opravdové svobody. Tom tedy vrátil své skrovné prostředky do kapsy a vzdal se plánu koupit si chlapce. A v této temné, beznadějně chvíli ho osvítil blesk vnuknutí! Opravdový blesk opravdového vnuknutí. Chopil se štětky a začal klidně pracovat. Za několik okamžiků se objevil v dohledu Ben Rogers – právě a zrovna chlapec, jehož posměchu se nejvíc obával. Ben se pohyboval rytmem krok-sun-hop což samo o sobě bylo důkazem, že jeho srdce je lehké a očekávání veliká. Jedl jablko a vydával dlouhé, melodické[16] houkání, střídané v intervalech[17] hlubokým dingdong-dong,

ding-dong-dong, neboť představoval parník. Když připlul blíže, zpomalil rychlost, zarejdoval doprostřed ulice, naklonil se hluboko doprava a majestátně opsal okázalý, parádní oblouk – neboť představoval parolod' „Velké Missouri[18]“ a musel brát ohled na to, že má ponor dva metry osmdesát. Byl lodí, kapitánem a signálním zvonek zároveň, a musel si proto představovat, že stojí na své vlastní horní palubě, dává rozkazy a sám je provádí.

„Strojovno – stroje staví Cingi-ling-ling! Lod' ještě setrvačností kousek popojela a pak se málem zastavila a Ben Rogers se pomalu blížil k chodníku. „Strojovno – zpáteční páru! Cingi-ling-ling!“ Jeho paže se narovnaly podle těla a ztuhly. „Pravý stroj zpět! Cing-i-ling-ling! Šššš-š-š-úúú! ŠŠŠ!“ Jeho pravice opisovala velkolepé kruhy, neboť představovala dvanáctimetrové koleso. „Levý stroj – zpět! Ging-i-ling-ling! Šššš-š-ššš-úúú-šúú!“ Levice začala opisovat kruhy.

„Pravý stroj – stát! Cing-i-ling-ling! Levý stroj – stát! Pravý stroj – malá rychlost vpřed – stát! Kormidlo – zvolna přitočit! Cing-i-ling-ling! ŠŠŠ-čk-čk! Vyhod'te hlavní lano! Zčerstva! Zčerstva! Sem s tím bočním lanem – co tam s ním děláte? Hod'te smyčku kolem toho pařezu! Připravit výsuvný můstek – dobrá! Pane kapitáne, stroje zastaveny. Cing-i-ling-ling!“

„Št! Š-t-Št!“ (Zkoušení pojistných záklopek.)

Tom bílil dál, nevšímaje si parníku. Ben chvíli vyjeveně, koukal a pak řekl:

„Hej, ty! Jsi v bryndě, vid'?“

Žádná odpověď. Tom zkoumavě, okem umělce, zíral na stopy posledního máchnutí štětce, znovu jemně přiložil štětku a díval se kriticky jako předtím. Ben si stoupl vedle něho. Tomovi se při pohledu na jablko sbíhaly sliny v ústech, ale vytrval při práci. Ben řekl:

„Povídám, musíš makat, vid'?“

„Ale, heleďme, Ben! Ani jsem tě neviděl.“

„Jářku, jdu se koupat. Já se jdu koupat. Nešel bys taky? Ale ovšem, ty raději pracuješ, že ano? To se ví.“

Tom se chvíli na něho díval a pak řekl: „Čemu říkáš práce?“

„No, copak *tohle* není práce?“

Tom se dal znovu do bílení a nedbale prohodil:

„Je a není. Podle toho, jak se to vezme. Ale Toma Sawyera to náhodou baví, to je jednou jisté.“

„Ale jdi! Snad mi nechceš namluvit, že to děláš rád?“

Štětko se nezastavila.

„Rád? Nevím, proč bych to neměl dělat rád. Cožpak se každému chlapci poštěstí, aby mohl bít plot?“

Toto prohlášení postavilo věc do odlišného světla. Ben přestal okusovat jablko. Tom pohyboval štětkou titěrně sem a tam – ustoupil krok, aby zkontroloval[19] výsledek – tuhle a tamhle přidal stopu vápna – znova kriticky přehlédl, výsledek. Benův zájem stoupal s každým pohybem štětky. Každým pohybem štětky byl víc a více očarován. Za chvíli řekl:

„Jářku, Tome, nech mě trochu bít.“

Tom uvažoval. Už chtěl svolit; ale rozmyslel si to: „Ne, ne; nejde to, Bene. Víš, tetě Polly na tomhle plotě hrozně záleží – je to do ulice, víš. – Kdyby to byl plot za humny, bylo by mi to jedno a jí by to bylo také jedno. Ale na tenhle plot si moc potrpí; musí se to dělat velmi opatrně. Myslím, že bys mezi tisícem, ba snad mezi dvěma tisíci chlapci nenašel druhého, který by to uměl udělat jaksepatří.“

„Vážně? Ale heleď, nech mě aspoň zkusit. Jenom chvilku. Já bych tebe nechal, Tome, kdybych byl na tvém místě.“

„Bene, já bych tě opravdu rád nechal, při velkém náčelníkovi! Ale teta Polly – co ti mám povídat, Jim chtěl bít, a nenechala ho. Sid to chtěl dělat, a ani Sida nenechala. Tak vidíš, jak jsem na tom? Kdyby ses do toho plotu dal a něco se mu stalo –“

„Jdi do háje! Budu dávat hrozný pozor. Nech mě zkusit. Jářku – dám ti ohryzek svého jablka.“

„Podívej se, Bene, já bych rád – ale nejde to. Bojím se –“

„Dám ti celé jablko!“

Tom mu vydal štětko s neochotou ve tváři, ale s dychtivou ochotou v srdci. A zatímco nebožka paroloď „pracovala a potila se v slunečním úpalu, seděl umělec na odpočinku v nedalekém stínu na soudku, klátil nohama, žmoulal jablko a plánoval vraždění dalších nevinů. Materiálu bylo dost; co chvíli se sem přiloudal některý z chlapců; přicházeli a posmívali se, ale zůstávali a bílili. Ve chvíli,

kdy Ben už nemohl hnout rukou, Tom prodal chvíli bílení Billymu Fisherovi za draka ve stavu schopném provozu, a když Bill byl vyčerpán, vkoupil se Johnny Miller za cenu mrtvé krysy s provázkem, na kterém jí šlo komíhat; a tak dále a tak podobně, hodinu za hodinou. Ráno byl Tom ubohým, takřka nuzným chlapcem. Odpoledne doslova tonul v bohatství. Kromě věcí, o nichž jsem se už zmínil, měl dvanáct kuliček, kousek brumajzlu[20], skličko z modré láhve, kterým šlo koukat, dělo udělané z cívky, klíč, kterým nešlo nic odemknout, kousek křídý, skleněnou zátku, cínového vojáčka, dva pulce, šest prskavek, kotě, ale jenom a jedním okem, mosazný knoflík od dveří, psí obojek, ale bez psa, rukojeť nože, čtyři kousky pomerančové kůry a zpuchřelý okenní rám. A po celé odpoledne měl zlaté bezpracné časy – dostatek společnosti – a plot měl na sobě tři vrstvy nátěru! Kdyby Tomovi nebylo došlo vápno, byl by přivedl na mizinu všechny chlapce z městečka.

Tom si řekl, že svět konec konců přece jenom není tak pustý. Objevil, aniž si to uvědomil, velký zákon lidského počínání, totiž: chceme-li přimět muže či chlapce, aby po něčem toužil, je pouze třeba učinit věc obtížně dosažitelnou. Kdyby Tom byl býval velkým a moudrým filosofem[21], jakým je pisatel této knihy, byl by teď pochopil, že prací je všechno, co člověk *musí* dělat, a hrou je všechno, co člověk *nemusí* dělat. To by mu pomohlo pochopit, proč vyrábění umělých květin nebo otáčení žernovu[22] je práce, kdežto porážení kuželek nebo šplhání na Montblank je pouhou zábavou. V Anglii jsou bohatí páni, kteří v létě den co den jezdí se čtyřspřežným dostavníkem na pravidelné trati dlouhé třicet či čtyřicet kilometrů, protože je tato výsada stojí těžké peníze; ale kdyby jim někdo nabídl za tuto službu mzdu, jež by zábavu změnila v práci, nechali by toho.

KAPITOLA 3

Tom okázale předstoupil před tetu Polly, která seděla u okna příjemného zadního pokoje, jenž byl ložnicí, jídelnou a knihovnou dohromady. Balšámový letní vzduch, pokojné ticho, vůně květin

a uspávající bzučení včel se neminuly účinkem a teta klímala nad svým pletením – neboť jedinou její společností byla kočka a ta jí spala na klíně. Brýle měla až na čele, aby se jim nic nestalo. Domnívala se, že Tom ovšem už dávno utekl, a divila se, – že se tak neo-hroženým způsobem vydává znova v její ruce. Tom řekl:

„Můžu si teď jít hrát, tetičko?“

„Cože, už? Kolik jsi toho nabítil?“

„Všecko, tetičko.“

„Tome, nelži. Nemohu to vystát.“

„Nelžu, tetičko. Je to všecko nabílené.“

Důvěra Lety Polly v takovouto svědeckou výpověď byla nevalná. Šla se přesvědčit na vlastní oči; a byla by bývala spokojena, kdyby byla našla Tomovo prohlášení opodstatněné na dvacet procent. Když našla celý plot nejen obilný, ale dokonce natřený několika vrstvami a ještě k tomu přidáný pruh při zemi, bylo její ohromení téměř nevýslovné. Řekla:

„Na mou věru! Nedá se to popřít; *umíš* pracovat, když chceš, Tome.“ A pak rozředila chválu dodatkem: „Ale chceš hrozně málokdy, to musím říci. Tak si jdi hrát; ale nezapomeň se vrátit ještě tento týden, nebo dostaneš naplácáno.“

Byla tak ohromená oslnivostí jeho výkonu, že vzala Toma do špiže a vybrala mu nejkrásnější jablko. Dala mu je s mravoučným slovním doprovodem, s přednáškou o tom, oč lépe chutná a oč cennější je pochoutka, byla-li získána bez hříchu, ctnostným úsilím. A zatímco teta končila lekcí vzletným citátem z Písma, Tom „ztopil“ koblihu.

Pak vyhopsal z domu a spatřil Sida, který právě vystupoval po zadních vnějších schodech vedoucích do prvního patra.

Hroudy byly po ruce a byl jich dostatek. A v mžiku se jimi vzduch jenom hemžil; létaly kolem Sida jako krupobití, a než se teta Polly mohla vzpamatovat a přispěchat na pomoc, šest nebo sedm hrud se Sida osobně dotklo a Tom byl přes plot a ten tam. V plotě byla sice branka, ale Tom byl zpravidla v příliš velké časové tísní, než aby jí mohl použít. Teď, když si se Sidem vyrovnal účet za žalobníčkování o černé niti a za mrzutost z toho vzniklou, rozhostil se v Tomově duši hluboký mír.

Oběhl stavení a dostal se na polní cestu, vedoucí podle zadní zdi tetina kravína. Za chvíli byl bezpečně z dosahu zajetí a trestu a zamířil na náves, kde se sešly dvě „vojenské“ roty chlapců, aby se – ve smyslu předchozí dohody – nepohodly a utkaly v boji. Tom byl generálem jedné armády, Joe Harper (jeho nejlepší kamarád) byl generálem armády druhé. Slavní velitelé se nesnížili tak dalece, aby bojovali osobně; boj byl věcí jedinců méně významných. Oba vojevůdci seděli spolu na vyvýšenině a řídili polní operace prostřednictvím rozkazů, jež doručovali pobočníci. Po dlouhé a urputné bitvě dobyla Tomova armáda slavného vítězství. Pak spočítali mrtvé a vyměnili zajatce a obě strany se shodly na příští neshodě a ustanovily den pro vybojování příslušné bitvy. Načež armády nastoupily v řad a odpochozovaly a Tom se vydal sám na cestu domů.

Když míjel dům, kde bydlel Jeff Thatcher, spatřil v zahradě nové děvčátko – líbezné modrooké stvořeníčko se zlatými vlasy, spletenými ve dva dlouhé copy, v bílých letních šatičkách, zpod nichž koukaly vyšívané okraje kalhotek. Hrdina, ověnčený čerstvými vavříny, kapituloval[23] bez jediného výstřelu. Jistá Amy Lawrencová vymizela z jeho srdce a nezanechala po sobě ani památku. Domníval se, že ji miluje až k nepřičetnosti; považoval svou vášeň za zbožňování; a ejhle – byla to jen obyčejná prchavá libůstka. Po měsíce se o ni ucházel a ona se mu vyznala ani ne před týdnem; před pouhými krátkými sedmi dny byl nejšťastnějším a nejpyšnějším chlapcem na světě; a teď, v jediném okamžiku, zmizela z jeho srdce jako nahodilý návštěvník, jehož návštěva skončila.

Kořil se v duchu tomuto novému andělu a díval se na dívku pokradmu až do chvíle, kdy viděl; že si ho všimla; pak začal předstírat, že o její existenci vůbec neví, a začal se „blýskat“ nesmyslným chlapeckým způsobem, aby získal její obdiv. Chvilí provozoval tyto výstřední pošetilosti, ale potom, uprostřed nebezpečné akrobatické produkce, se po očku podíval a viděl, že děvčátko odchází k domu. Tom přistoupil k plotu a opřel se sklíčený smutkem, ale v naději, že dívenka ještě chvíli prodlí. Na schodech ne chvílečku zastavila a potom se pohnula směrem ke dveřím. Tom zhluboka vzdechl, když vkročila na práh. Ale jeho tvář se rázem rozjasnila, neboť v okamžiku, než zmizela, mu hodila macešku. Chlapec oběhl plot, ale zarazil

se několik kroků před květinou, potom si rukou zastínil oči a začal se napjatě dívat na druhý konec ulice, jako by byl postřehl, že se tam děje něco zajímavého. Pak zvedl stéblo slámy; naklonil hlavu daleko dozadu a začal je balancovat na špičce nosu; udržování rovnováhy vyžadovalo úkroky sem tam a Tom se pomalu a nenápadně přibližoval k macešce; konečně jeho bosá noha spočinula na květince, ohebné prsty se jí chopily a Tom po jedné noze odhopsal a zmizel se svým pokladem za roh. Ale zdržel se jenom minutku – jen co stačil připíchnout květinu k podšívce kabátu nejbližší srdci – nebo možná nejbližší žaludku, neboť Tom nebyl příliš honěný v anatomii a nebyl vůbec žádný pantičkář.

Pak se hned zase vrátil a lelkoval kolem plotu až do setmění; „blýskaje“ se jako předtím; dívka se už neukázala, ale Tom se utěšoval nadějí, že stojí za nějakým oknem a že si je vědoma jeho pozornosti. Konečně se sebral a šel domů, nerad a s hlavou plnou vidin.

Při večeři byl po celou dobu tak bujný, že se teta hlasitě divila, „co do toho dítěte zase vjelo“. Musel vyslechnout perné vyhubování za to, že hroudoval Sida, ale zdálo se, že mu to vůbec nevádí. Pokoušel se krást tetě před nosem cukr, ale dostal za to přes prsty. Řekl:

„Tetičko, Sida nikdy neklepnete, když si bere.“

„Sid také člověka netrápí jako ty. Ty bys byl pořád v cukřence, kdybych na tebe nedávala pozor.“

Potom odešla do kuchyně a Sid, pyšný na svou imunitu[24], sáhl po cukřence a díval se při tom na Toma tak vítězoslavně, že to bylo přímo nesnesitelné. Ale ujely mu prsty a cukřenka spadla a rozbila se. Tom byl u vytržení – byl v takovém vytržení, že dokonce ovládl svůj jazyk a byl zticha. Umínil si, že neřekne ani slova, ani když se teta vrátí, ale že bude jako pěna a počká, až se teta zeptá, kdo to udělal; a pak to poví a nic na světě nebude krásnější než podívaná, jak to vzorný hošánek „schytává“. Tom byl tak nabitý jásavou radostí, že se stěží ovládl, když stará paní vstoupila a stanula nad troskami, metajíc blesky hněvu přes stažené brýle. „Ted’ to přijde!“ řekl si Tom. V příští vteřině ležel jak dlouhý, tak široký na podlaze! Silná dlaň byla pozdvižena k dalšímu úderu, když Tom vykřikl:

„Ne! Ne! Proč bijete *mne*? Sid to rozbil!“

Teta Polly se celá zkoprnělá zarazila a Tom se těšil na hojivé politování. Leč teta Polly, když zase nabyla řeči, jenom řekla:

„Hm! Ale škoda rány, která padne vedle. Jistě jsi prováděl jiná alotria, když jsem tu nebyla.“

Potom ji začalo kárat svědomí a toužila říci něco přívětivého a něžného; ale soudila, že by z toho Tom vyvodil přiznání, že se mýlila – a něco takového nedopouštěla zásada kázně. Proto mlčela a šla po svých se srdcem zkormouceným. Tom seděl v koutě, trucoval a pěstoval své hoře. Věděl, že teta ho ve svém srdci prosí na kolenou za odpuštění, a toto vědomí mu dělalo škodolibou radost. Neprojeví žádnou ochotu ke smíru a žádných projevů udobřování si nebude všimnout. Věděl, že co chvíli na něho dopadá toužebný pohled z očí zkalených slzami, ale dělal, jako by neviděl. Představoval si sám sebe, jak leží k smrti nemocen a teta se nad něho sklání a škemrá o jediné slovíčko odpuštění, ale on se odvrací ke zdi a umírá, aniž to slovíčko vyslovil. Ha, jak jí pak bude, Představoval si, jak ho přinášejí domů od řeky, vlasy má zplihlé, ubohé ruce navždy nehybné a zmučené srdce ztichlé. Viděl v duchu, jak se teta na něho vrhá a jak jí slzy tekou, jako když prší, a její rty se modlí k Bohu, aby jí vrátil jejího chlapečka, že ho už nikdy, nikdy víc nebude hubovat! Ale on tu bude ležet studený a bledý a vůbec neprojeví známku života – ubohý malý trpítel, jehož žal došel konce. Tak se vžil do smutku těchto dramát, že musel pořád polykat, aby se nezaklkl; a oči se mu topily ve vodě, jež při mžikání přetékala a stékala a kapala se špičky nosu. Pěstování a hýčkání vlastního žalu bylo tak slastné – nesnesl prostě pomyšlení, že by se do žalu mohla hrubě vmístit nějaká světská bujarost nebo hlomozná, jásavá radost; žal byl příliš posvátný pro takovou svatokrádež. A zrovna v tu chvíli vstoupila tanečním krokem jeho sestřenice Mary, celá rozplesaná radostí, že po nekonečné, týdenní návštěvě na venkově je zase doma. I vstal Tom, a obklopen mrakem smutku a temnoty, vyšel jedněmi dveřmi, když Mary druhými vnašela do světnice píseň a sluneční jas. Šel a šel, vyhýbaje se zdaleka místům, kde si chlapci obvykle hrají, a vyhledával bezútešné končiny, jež byly v souladu s jeho duševním rozpoložením. Vor na řece ho zval a Tom si sedl na vnější okraj, díval se na pustou nekonečnost řeky[25] a přál si, aby mohl být utopený

– hned a bezbolestně – aniž se musel podrobovat nepříjemným procedurám[26], které si příroda vymyslela. Pak si vzpomněl na svoji květinu. Vytáhl ji, pomačkanou a zvadlou, a pohled na ni mocně zveličil jeho ponuré štěstí. Ptal se sám sebe, zda by ho *ona* politovala, kdyby se to dozvěděla. Plakala by a přála by si, aby měla právo vzít ho kolem krku a utěšovat ho? Nebo by se chladně, bezcitně odvrátila, jak to učinil celý pustý svět? Tato představa ho zaplavila takovou vlnou příjemného utrpení, že ji v mysli převracel a obracel na všechny strany a vylepšoval ji novými podrobnostmi, až vyčichla. Konečně, zhluboka vzdychaje, povstal a vydal se do tmy. Bylo kolem půl desáté nebo snad už deset hodin, když míjel dům, v němž neznámá zbožňovaná bydlela; zastavil se na chvíli, ale žádný zvuk nedolehl k jeho sluchu; svíčka vrhala matnou zář na záclonu okna v prvním poschodí. Bylo to Její okno? Přešel plot, opatrně, potichu a po špičkách prošel květinami, až stanul pod oknem; díval se vzhůru, dlouho a vzrušeně; pak si lehl na zem pod oknem. Položil se naznak, s pažemi zkříženými na hrudi, a ubohou zvadlou květinou v ruce. A takto zemře – venku pod syrou oblohou, bez krovu nad hlavou bezdomka, bez přátelské ruky, jež by mu z čela něžně setřela smrtelný pot, bez milující tváře, jež by se soucitně sklonila nad ním, až nadejde chvíle smrtelného zápasu. A takto ho opatří *ona*, až se podívá z okna v jasné jitro – a och! zdalipak aspoň jedinou slzičku uroní na jeho ubohou bezduchou tělesnou schránku, zdalipak aspoň jednou povzdechne nad slibným mladým životem tak krutě zmařeným, tak předčasně skoseným?

Okno se otevřelo, prozaický[27] hlas služebné znesvětil posvátné ticho a záplava vody pomáčela ostatky kandidáta mučednictví.

Topený rek vyskočil a ulevil si zafuněním a odfrknutím. Vzduchem zasvištěl jakoby nějaký letící předmět, provázený bručivým zaklením, potom to cinklo, jako by se tříštilo sklo, a matná postavička se přehoupla přes plot a zmizela ve tmě, jako když ji vystřelí.

Nedlouho potom, když Tom už svlečený ke spaní při svíčke prohlížel promáčené šaty, vzbudil se Sid; ale měl-li nejasný úmysl komentovat[28] situaci, rozmyslil si to a dal pokoj – neboť Tomovy oči věštily nebezpečí. Tom ulehl, odpustiv si další mrzutost modlení, a Sid si umínil, že si toto opomenutí zapamatuje.

KAPITOLA 4

Slunce vzešlo nad tichým světem a usmívalo se na městys, jako by jeho paprsky žehnaly tiché obci. Po snídani uspořádala teta Polly domácí pobožnost; začalo to modlitbou vybudovanou z kvádrových citátů z bible, spojených řídkou maltou vlastní výroby; a z vrcholu této stavby pak zahřímala ponurou kapitolu Mojžišových zákonů jako z hory Sinaj[29].

Potom Tom opásal bedra svá, lze-li to tak říci, a dal se do „svých“ veršů[30]. Sid se svému úkolu naučil už před mnoha dny. Tom věnoval všechno úsilí na nadření pěti veršů a zvolil si část Kázání na hoře[31], protože nenašel žádné verše, které by byly kratší.

Ke konci první půl hodiny měl Tom matnou obecnou představu, oč jde, ale nic víc, protože jeho mysl kroužila nad širými oceány lidského myšlení a jeho ruce se zaměstnávaly kratochvílemi, které tříštily pozornost. Mary mu vzala knihu, aby ho vyzkoušela, a Tom se snažil najít cestu v mlhách:

„Blahoslaveni – é – é –“

„Chudí –“

„Ano – chudí. Blahoslaveni chudí – é – é –“

„Duchem –“

„Duchem; blahoslaveni chudí duchem, nebo – nebo –“

„Jejich.“

„Nebo jejich. Blahoslaveni chudí duchem, nebo jejich – jest království nebeské. Blahoslaveni lkající – nebo oni –“

„Pot’ –“

„Nebo oni – é – é –“

„Pot’ –“

„Nebo oni pot’ – kam pot’?“

„Potěšení.“

„Aha! Potěšení! – nebo oni potěšení budou – é – é lkáti budou – potěšení, ti kteří budou – budou – budou co? Proč mi nenapovíš, Mary? Proč jsi na mne taková?“

„Tome, Tome, hlavičko zabeďněná, já si tě nedobírám – to bych nikdy neudělala. Musíš jít a znovu se to učit. Jen nepozbývej odvahy,

Tome, však ty to dokážeš, a dokážeš-li to, dám ti něco moc pěkného. Tak buď hodný chlapec a jdi se učit.“

„Dobrá! A co to bude, Mary? Pověz mi, co to bude?“

„Uvidíš, Tome. Víš, že když řeknu, že to bude něco pěkného, tak to bude něco pěkného.“

„To je pravda, Mary. Tak já se do toho dám ještě jednou.“

A také se do toho „dal“; a poháněn dvojitým tlakem – zvědavostí a vyhlídkou na hmotný zisk – činil se tak, že dosáhl oslnivého výsledku.

Mary mu dala zbrusu nový nůž značky „Barlow[32]“ v krámské ceně dvanácti a půl centu; vlny radosti, jež zaplavovaly Tomovo nitro, otřásaly celou jeho bytostí do základů. Pravda, byla to napodobenina, kterou nešlo nic ukrojit, ale byl to „opravdický“ Barlow – a v kouzlu toho jména byla nepředstavitelná velkolepost. Tom dokázal udělat nožem několik vrubů do skříně a hodlal dát se do prádelníku, když ho zavolali, aby se hodil do parády pro nedělní školu.

Mary mu dala plechové umyvadlo s vodou a kus mýdla a Tom vyšel na dvorek a postavil umyvadlo na lavičku; potom ponořil mýdlo na chvíli do vody a zase je odložil; vyhrnul si rukávy; potichoučku vylil vodu na zem a pak vešel do kuchyně a začal si horlivě utírat tvář ručníkem, jenž visel u dveří. Ale Mary mu ručník vzala a řekla:

„Že se nestydíš, Tome! Tohle se dělá? Voda ti neublíží.“

Tom byl nemile dotčen! V umyvadle se octla nová voda a tentokrát Tom nad ní chvíli postál a sbíral odhodlání; hluboce vdechl a začal. Když za chvílečku vstoupil do kuchyně, máje zavřené obě oči a šmátraje rukama po ručníku, kapala mu s tváře voda s mydlinami, doklad to čestně splněného úkolu. Ale když se vynořil zpod ručníku, nebyl ještě uznán, neboť čisté území končilo u brady a u čelistí jako škraboška; za touto čarou a pod ní se prostíralo temné území nezavodněné hlíny, jež se táhlo vpředu dolů a vzadu kolem krku. Mary si ho chytila a přiložila ruku k dílu, a když s ním byla hotova, byl Tom zase mužem a bratrem bez rozdílu barvy a jeho štědrě máčené pačesy byly čistě učesány a krátké kudrlinky byly pěkně a symetricky[33] natočeny ve slušivý účes. (Kudrlinky potom tajně a se značnými obtížemi a nesnáze narovnal a vlasy si připlácl k lebce,

neboť považoval kučery za zženštilé a přirozené zvlnění jeho vlasů mu ztrpčovalo život.) Potom Mary přinesla oblek, který už po dva roky nosil jenom v neděli a kterému se prostě říkalo „ty druhé šaty“ – čímž jsme se seznámili s veškerou Tomovou garderobou[34]. Když se Tom oblékl, Mary ho „dala do pořádku“; zapjala všechny knoflíky čisté kazajky až nahoru pod bradu, přeložila, velký límec přes ramena kabátu, okartáčovala ho a korunovala ho kropenatým slaměným kloboukem. Teď vypadal náramně zvelebeně a náramně nesvůj; a také byl opravdu tak nesvůj, jak vypadal, neboť čisté šaty a umytý stav představovaly omezení osobní svobody, které mu hýbalo žlučí. Doufal, že Mary zapomene na boty, ale doufal marně; Mary natřela boty vrstvou loje, jak se to tehdy dělávalo, a přinesla je. Tom se dopálil, vybuchl a řekl, že pořád musí dělat věci, které nechce. Ale Mary ho konejšivě přemlouvala: „Prosím, Tome – buď hodný chlapec.“

Vrčel, ale obul se. Mary byla brzy hotová a všechny tři děti se vydaly do nedělní školy, do podniku, který Tom z plna srdce nenáviděl; Sid s Mary však tam chodili rádi.

Vyučování ve „škole sedmého dne“ trvalo od devíti do půl jedenácté; potom byly služby boží. Dvě z tří dětí zůstávaly na kázání dobrovolně; třetí dítko zůstávalo také – z důvodů pádnějších. Tvrdé kostelní lavice s vysokými opěradly pojaly na tři sta lidí; kostel sám byl malý, prostý a na střeše měl jakousi prkennou bednu, která představovala věž. U vchodu zůstal Tom o krok pozadu a přitočil se k příteli rovněž nedělně oděnému:

„Bille, máš žlutý lístek?“

„Mám.“

„Zač by byl?“

„Co dáš?“

„Kus pendreku a háček na ryby.“

„Ukaž.“

Tom ukázal. Nabídka byla uspokojivá a zboží vyměnilo držitele. Potom Tom vyměnil dvě bílé kuličky za tři červené lístky a pár dalších tretek za dva lístky modré. Číhal ve dveřích na další chlapce, a jak přicházeli, kupoval od nich po deset nebo patnáct minut lístky různých barev. Pak vstoupil do kostela spolu s hejnem vydrhnutých

a hlučných kluků a děvčat, odebral se na své sedadlo a začal hádku s prvním chlapcem, který byl po ruce. Učitel, vážný starší muž, zakročil; potom se na okamžik odvrátil a Tom zatahal za vlasy chlapce, jenž seděl v lavici před ním; když se chlapec otočil, byl Tom už zahloubán do své modlitební knížky; potom Tom píchl jiného chlapce špendlíkem, aby ho slyšel vykřiknout „au!“, a dostal další důtku od pana učitele. Celá Tomova třída byla z jednoho hnízda; kluci neposední, hluční a darební. Když měli odříkávat úkoly, žádný z nich svou lekci pořádně neznal a byl odkázán na stálé napovídání. Konečně se přece jen nějak protloukli a každý dostal odměnu v podobě modrých lístečků s natištěnými texty z bible; každý modrý lístek představoval odplatu za dva odříkané verše. Deset modrých lístků se rovnalo jednomu červenému a daly se v tomto poměru vyměnit; deset červených lístků se rovnalo jednomu žlutému. Za deset žlutých lístků dal pan ředitel nedělní školy žákovi velmi prostě vázanou bibli (v krámské ceně čtyřiceti centů[35] za oněch dnů láce). Kolik z mých čtenářů by mělo chuti a vytrvalost naučit se nazpaměť dvěma tisícům veršů – i kdyby za to měli dostat Doréovu[36] bibli? A přece Mary tímto způsobem získala už dvě bible; byla to práce dvou let; a jeden hoch německého původu dopracoval se takovým způsobem dokonce čtyř či pěti exemplářů. Jednou odříkal bez zastavení tři tisíce veršů; leč zatížení bylo pro jeho duševní schopnosti příliš velké a od osudného dne byl chlapec prakticky idiotem, což pro školu znamenalo bolestnou újmu, neboť při velkých příležitostech a před návštěvami pan ředitel nedělní školy[37] chlapce obyčejně vyvolával, aby se (jak to formuloval[38] Tom) – „naparoval“. Jen starší žáci dokázali udržet pohromadě lístky a vytrvat v duchomorném dření tak dlouho, aby mohli dostat bibli; i bylo udělení takovéto ceny událostí vzácnou a pozoruhodnou; úspěšný žák byl tak velkým a zářným hrdinou dne, že hrud' každého školáka rázem vzplanula novou ctízádností, která vydržela někdy i dva týdny. Je možné, že Tomův duševní žaludek nikdy opravdu nehladověl po takové ceně, jeho bytost jako celek však nesporně už dávno toužila po slávě a senzaci, které byly jejím průvodním zjevem.

Nadešla chvíle, kdy pan řídící učitel stanul na kazatelském stupínku; v ruce držel zavřený zpěvník, ukazováček měl zastrčený